

Tekst 2

De overbodigheid van artikel 6

(1) Dit voorjaar zette de gemeente Diemen voor drie maanden de bijstandsuitkering van een werkloze vrouw stop. Omdat zij een boerka droeg, was zij voor twee banen afgewezen. De rechtbank stelde de gemeente Diemen in het ongelijk “aangezien het kledingstuk voor de bijstandontvanger een rechtstreekse uitdrukking is van haar godsdienstige overtuiging”.

(2) Volgens artikel 6 van de Grondwet heeft ieder “het recht zijn godsdienst of levensovertuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden”. Jarenlang leidde dit grondwetsartikel, een overblijfsel van de vroegere godsdienststrijd tussen katholieken en protestanten, een sluimerend bestaan. Christenen van elke signatuur kunnen zich in ons land inmiddels al een eeuw lang zo vrij uiten en bewegen dat ze nog maar zelden een beroep op de grondwettelijke vrijheid van godsdienst hoeven te doen.

(3) Nu in Nederland steeds vaker nieuwe geloofsgemeenschappen van zich laten horen, blijkt artikel 6 van de Grondwet echter een onvermoede betekenis te krijgen. Steeds vaker wordt er een beroep op dit artikel gedaan om uitlatingen en gedragingen te rechtvaardigen die strijdig zijn met andere wetten en regels. Hoewel het artikel mede bedoeld is om de scheiding tussen kerk en staat te garanderen, dwingt het de overheid juist keer op keer zich nadrukkelijk met godsdiensten en levensovertuigingen bezig te houden.

(4) Om van de controverse rond dit artikel af te komen zou de overheid om te beginnen kunnen proberen in haar

wetgeving nauwkeuriger te bepalen wat een godsdienst is en wat tot toelaatbare godsdienstige uitingen gerekend mag worden. Maar zo gemakkelijk is dat niet.

(5) De overheid kan natuurlijk afgaan op wat een meerderheid in de samenleving meent. Weinigen zullen in twijfel trekken dat christendom, jodendom, islam, hindoeïsme en boeddhisme religies zijn, terwijl bijna niemand dit vindt van astrologie en het geloof in kabouters. Afgaan op wat een meerderheid vindt, zou echter tot gevolg hebben dat een geloof met weinig aanhangers veel minder kans heeft om door de overheid erkend te worden dan een wijdverbreid geloof. En dat staat op gespannen voet met het uitgangspunt dat de overheid alle godsdiensten gelijkelijk moet behandelen.

(6) Niet afgaan op een meerderheidsoordeel, maar afgaan op het oordeel van de gelovige zelf zou een optie kunnen zijn. Iedereen zou dan zelf mogen bepalen of een bepaald kledingstuk of versiersel wordt voorgeschreven door zijn of haar religie of levensovertuiging, of het nu om een hoofddoekje, een boerka, een keppeltje, een roze pij, een stip op het voorhoofd of iets anders gaat. Iedereen zou dan zelf mogen bepalen of een bepaalde uitspraak of opvatting is ingegeven door een godsdienstige overweging. In de praktijk leidt dit, zoals ook het voorbeeld waarmee dit artikel begon laat zien, tot situaties die verwarrend, misschien zelfs onwerkbaar zijn. Staat de overheid het dragen van een boerka voor docenten op openbare scholen toe vanwege de godsdienstvrijheid, dan kiest zij partij vóór degenen die stellen

dat de islam de boerka dwingend voorschrijft. Tegelijkertijd kiest zij dan partij tégen degenen die menen dat het dragen ervan geen religieuze plicht is, of die menen dat daardoor deze functie niet naar behoren kan worden uitgeoefend, omdat het voor een dergelijk beroep nu eenmaal van belang is dat het gezicht getoond wordt. Iets soortgelijks geldt voor het dragen van een hoofddoekje in openbare functies als politieagent of advocaat, functies waarbij velen het van belang vinden dat de beoefenaars herkenbaar zijn aan een volstrekt neutraal uniform.

(7) In de huidige praktijk ontloopt de overheid het probleem. Zij laat het bepalen van wat tot godsdienst en godsdienstige uitingen behoort aan de rechter over. Een voorbeeld hiervan is het rechterlijke geding over de voor velen uiterst kwetsende uitlatingen van een Rotterdamse imam, die stelde dat homoseksualiteit een ziekte is die schadelijk is voor de samenleving. De rechter sprak de imam vrij van discriminatie op grond van de vrijheid van godsdienst. In zijn overweging stelde het hof “dat de uitlatingen zijn aan te merken als een weergave van een in de islamitische godsdienst verankerde geloofsopvatting van verdachte. Gezien de in de Grondwet en internationale verdragen verankerde vrijheid van godsdienst stond het verdachte vrij zijn op zijn geloofsovertuiging stoelende opvattingen omtrent homoseksualiteit uit te dragen.” Maar op grond waarvan kon de rechter eigenlijk bepalen wat ‘de’ opvatting van de islam omtrent homoseksualiteit is? Die lijkt me namelijk even moeilijk vast te stellen als vaststellen dat de afwijzing van homoseksualiteit is verankerd in het christendom. Het mag dan ook geen verbazing wekken dat deze rechterlijke uitspraak grote maatschappelijke onrust veroorzaakte. De overheid dient te beseffen dat zij

zich maar beter niet kan inlaten met het definiëren van wat godsdienst is en wat tot godsdienstige uitingen behoort, maar dat zij, door een en ander aan de rechter over te laten, zoals ze nu doet, de problemen ook niet oplost.

(8) De enige logische conclusie is dat de overheid er in haar beleid, maar ook in haar wetgeving, beter aan doet zich niet bezig te houden met interpretaties inzake godsdienst en godsdienstige uitingen. Aan de hand van een aantal actuele vraagstukken wil ik laten zien wat dit concreet kan betekenen.

(9) Als de overheid zich niet meer zou inlaten met het interpreteren van wat tot godsdienst gerekend moet worden en wat godsdienstige uitingen zijn, hoeft zij zich ook niet meer te buigen over het toestaan of verbieden van het dragen van een hoofddoek in een publieke functie, puur omdat het om een religieus symbool zou gaan. Een verbod op het dragen van een hoofddoekje is dan alleen nog maar mogelijk met een beroep op algemeen geldende kledingvoorschriften voor ambtenaren in een publieksfunctie. Die voorschriften zouden dan evengoed betrekking hebben op het dragen van een keppeltje, een naveltruitje, een kruisbeeldje of een piercing. Als de overheid het dragen van een hoofddoek wel toestaat, zou dit niet vanwege de vrijheid van godsdienst moeten zijn, maar omdat zij algemene kledingvoorschriften voor ambtenaren niet nodig of wenselijk acht. Een begrijpelijke keuze zou dan kunnen zijn om in die functies waarin ambtenaren nu een uniform dragen om zich duidelijk te onderscheiden als vertegenwoordigers van het wettig gezag (denk aan politieagenten) een hoofddoek – of enig ander afwijkend kledingstuk – niet toe te staan, maar in andere functies wel.

(10) Als het om discriminerende uitlatingen gaat, zoals die van een streng christelijk kamerlid dat in 1998

homo's met dieven vergeleek en zich daarbij beriep op de bijbel, is er geen reden deze met een ander criterium te beoordelen dan de vrijheid van meningsuiting. Het onbevredigende van de rechterlijke uitspraak in de zaak van de Rotterdamse imam was niet dat deze werd vrijgesproken, maar dat dit gebeurde op grond van de vrijheid van godsdienst in plaats van de vrijheid van meningsuiting. Dat suggereert immers dat in zijn algemeenheid niet-gelovigen veroordeeld kunnen worden voor discriminerende uitspraken terwijl gelovigen, wanneer ze soortgelijke uitspraken doen, vrijuit gaan.

(11) Een ander vraagstuk is of de overheid steun moet verlenen aan de universitaire opleiding tot geestelijk leider, of dit nu de bestaande mastersopleiding tot predikant of een nieuw te ontwikkelen imamopleiding betreft. Als godsdienst voor de overheid irrelevant is, dient deze vraag beantwoord te worden op basis van dezelfde criteria die voor andere hogere opleidingen gelden, zoals het wetenschappelijke karakter van de opleiding.

(12) Als de overheid er werkelijk van afziet om zich uit te spreken over godsdienst, is de uiterste consequentie dat artikel 6 van de Grondwet over de vrijheid van godsdienst geschrapt kan worden. Die vrijheid wordt immers al gewaarborgd door drie andere grondwetsartikelen, namelijk die van de vrijheid van meningsuiting, de vrijheid van vereniging en de vrijheid van vergadering. Als artikel 6 hieraan nog iets toevoegt, zouden burgers op grond van hun godsdienst bepaalde rechten hebben die niet-gelovigen niet hebben. Artikel 6 lijkt strijdig met artikel 1 van de Grondwet dat bepaalt dat gelijke gevallen gelijk worden behandeld en dat discriminatie – onder andere op grond van godsdienst – niet is toegestaan. De overheid moet in zaken van het geloof geen positie kiezen, maar – en dat zou een andere noodzakelijke beleidslijn zijn – pas van zich laten horen wanneer grondrechten zoals de vrijheid van meningsuiting of het non-discriminatiebeginsel zoals geformuleerd in artikel 1 van de Grondwet, in het geding komen.

*naar: Paul de Beer, bijzonder hoogleraar Arbeidsverhoudingen te Amsterdam
uit: NRC Handelsblad van 27 en 28 oktober 2007*

De teksten die voor dit examen gebruikt zijn, zijn bewerkt om ze geschikt te maken voor het examen. Dit is gebeurd met respect voor de opvattingen van de auteur(s). Wie kennis wil nemen van de oorspronkelijke tekst(en), raadplege de vermelde bronnen.

De Cevo is verantwoordelijk voor vorm en inhoud van dit examen.

Tekst 2 De overbodigheid van artikel 6

- 20p **20** Maak een samenvatting in correct Nederlands van maximaal **220** woorden van de tekst 'De overbodigheid van artikel 6'. Zorg ervoor dat deze samenvatting begrijpelijk is voor iemand die de oorspronkelijke tekst niet kent. Uit je samenvatting moet duidelijk worden:
- wat de problematiek is rond artikel 6 van de Grondwet, en voor welk dilemma de overheid zich daardoor geplaatst ziet;
  - welke oplossingen de overheid zou kunnen kiezen of al gekozen heeft voor dit dilemma, maar welke bezwaren er aan die oplossingen kleven;
  - welke conclusie de overheid aan deze bezwaren zou moeten verbinden en wat daarvan uiteindelijk de consequenties zouden zijn.